

אוסף מנדלשטם מרוסית: מירי ליטווק

אוסף מנדלשטם (1891-1938), משורר רוסי-סובייטי ממוצא יהודי, אחד הבולטים בזרם האקמאיסטי של תור הכסף הרוסי לצד אנה אחמטובה. בנובמבר 1933 כתב שיר-מכתם (אפיגרמה) על סטאלין. הוא קרא אותו לכתריסר חברים. המשורר בוריס פסטרנאק כינה את המעשה "התאבדות". "אין למעשה קשר לספרות", הוא אמר, "אינני מצדד בו ואיני רוצה לקחת בו חלק".

מישהו משומעיו של מנדלשטם הלשין עליו לשלטונות. במאי 1934 הוא נאסר והוגלה לצ'רדין שבאורל, שם חלה וניסה להתאבד. ב־1937 שוחרר במפתיע, אך במאי 1938 נאסר שנית, נכלא ונשלח למחנות הכפייה של סטאלין בסיביר. ב־23 בדצמבר 1938, חולה, מורעב ותשוש הוא מת ליד הַלְדִיבּוּסְטוֹק ונקבר בקבר אחים המוני. "אצלנו בגלל שירה רוצחים". השיר של מנדלשטם מעלה דמות של דיקטטור שסביבו אנשי שלומו הנבזים והנאלחים. אף שנכתב לפני תשעים שנה, הוא נקרא היום כתיאור עדכני הנוגע למתרחש בארצנו ובמקומות נוספים בעולם.

חיים בלי לחוש את הארץ תחתנו,
אחר עשר פסיעות לא נשמע דבורנו
ואם מלת סתר נמלטת,
על איש הקרמלין היא מפטפטת.

אצבעות לו שמנות – תולעים זוחלות,
ומלים במשקל של אלפי משקולות
ושפם תיקנים מתנועע,
במגף מנצנץ הוא פוסע.

וסביבו חבורת מנהיגים-רפכיכות,
כל תנופת אדם הוא מחזיק במושכות,
מי שורק, מי מילל, מי גונח
ורק הוא מלמד ומשלח.

כברזל מלבן הוא מוציא תקנות:
אם שחיטה או כריתה או בתור קרבנות,
בור גופות עבורו הוא נשף נועז,
והחזה הרחב של איש הקוקז...